

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – СИРМИЈУМ
СРЕМСКА МИТРОВИЦА**

ЗАВРШНИ МАСТЕР РАД

**САРАДЊА ВАСПИТАЧА СА ПОРОДИЦОМ И ЊЕН
ЗНАЧАЈ У ГРАЂЕЊУ ПРОЈЕКТА У ВРТИЋУ**

**Професор ментор:
др Марта Дедај, проф.**

**Студент:
Ивана Михајловић**

Сремска Митровица, 2025.

**ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – СИРМИЈУМ
СРЕМСКА МИТРОВИЦА**

ЗАВРШНИ МАСТЕР РАД

ТЕМА

**САРАДЊА ВАСПИТАЧА СА ПОРОДИЦОМ И ЊЕН
ЗНАЧАЈ У ГРАЂЕЊУ ПРОЈЕКТА У ВРТИЋУ**

ПРЕДМЕТ

**САРАДЊА ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ, ПОРОДИЦЕ И
ДРУШТВЕНЕ СРЕДИНЕ**

**Професор ментор:
др МартаДедај, проф.**

**Студент:
Ивана Михајловић
Бр. Индекса: 7/2023-М**

Сремска Митровица, 2025.

Апстракт

Породица и предшколска установа су чиниоци који најдуже делују на дете и зато је комуникација међу њима неизбежна и неопходна. Узајамним преплитањем васпитних поступака васпитача и родитеља превазилазе се разлике у васпитању. Нова научно-истраживачка сазнања о изузетним потенцијалима раног детињства, специфичностима развојних етапа и индивидуалним различитостима сваког детета, условљавају другачију перспективу из које се сагледава позиција детета и однос са одраслима, родитељима и професионалцима. Стога се јавља идеја о вртићу као „отвореном систему“ у којем родитељи добијају изузетно важну, активну партнерску улогу (Pešić, 1989). Анализирајући могуће облике сарадње између породице и предшколске установе, ауторка Бренеселовић Павловић издваја три парадигме: парадигму одвојених система, парадигму допуне и парадигму подршке (Pavlović Breneselović, 2014). У овој последњој парадигми садржан је концепт дубоког међусобног прожимања два окружења. У Основама програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета (2018), истиче се како предшколски програм може употпунити деčја породична искуства одрастања и учења ако се развија кроз партнерске односе са породицом (Године узлета, 2018: 32). Од квалитета сарадње са породицом зависи и квалитет васпитно-образовних активности (Милић, 2012). Дете у пројектном приступу учењу учи кроз сарадњу са вршњацима и одраслима, а односи у које деца ступају јесу „покретачи њиховог развоја и учења кроз подршку њиховој добробити и делању“ (Pavlović Bleneselović, Krnjaja, 2017). Рад се бави истраживањем сарадње са породицом и њеним значајем за грађење пројекта у вртићу. С тим у вези спроведено је акционо истраживање са циљем откривања начина на које сарадња са породицом може користити васпитачу у пројектном планирању. Подаци прикупљени истраживањем послужиће васпитачу као основа за унапређивање сарадње са породицом, а и васпитачи практичари ће унапређивати своје професионалне компетенције кроз хоризонталну размену.

Кључне речи: породица, сарадња, васпитачи, пројекат.

Садржај:

ТЕОРИЈСКИ ДЕО РАДА.....	5
УВОД.....	5
1. САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ.....	6
1. 1. Обележја сарадничког односа породице и предшколске установе	10
2. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ	12
3. ЗНАЧАЈ САРАДЊЕ ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ	16
3. 1. Улога васпитача у сарадњи породице и предшколске установе.....	18
3. 2. Изазови и тешкоће у сарадњи породице и предшколске установе.....	21
4. ПРОЈЕКТНО УЧЕЊЕ У ВРТИЋУ	23
4. 1. Сарадња породице и васпитача у грађењу пројеката у вртићу	25
5. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО РАДА	29
5. 1. Предмет истраживања.....	29
5. 2. Проблем истраживања	29
5. 3. Циљеви и задаци истраживања	29
5. 4. Методе и технике истраживања	29
5. 5. Узорак истраживања	30
5. 6. Ток истраживања	30
5. 7. Статистичка обрада података.....	30
6. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА.....	31
6. 1. Анализа података прикупљених интервјуом за родитеље	31
6. 2. Анализа података прикупљених фокус интервјуом за васпитаче	38
7. ПРИМЕР ДОБРЕ ПРАКСЕ – САРАДЊА СА ПОРОДИЦОМ У ПРОЈЕКТУ „КАКО ДОЋИ ДО ПАПИРА?“	46
ЗАКЉУЧАК	50
ЛИТЕРАТУРА	52
ПРИЛОЗИ.....	55
Интервју за родитеље	55
Фокус интервју за васпитаче	55

ТЕОРИЈСКИ ДЕО РАДА

УВОД

Васпитање и образовање деце није брига и задатак само породице, већ и друштва у ком породица егзистира. У савременој предшколској педагогији васпитно-образовна институција се не схвата као место потпуно одвојено од породичног. По новим Основама програма породица се сматра „примарним и најважнијим васпитачем деце“ (Основе програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета, 2018: 36). Предшколска установа треба свим средствима да потпомогне родитељске напоре, појачавајући њихову улогу у развоју и учењу сопствене деце (Каменов, 2008). Организовани програми васпитања и образовања деце предшколског узраста не замењују родитеље и породично окружење, већ се путем њих инсистира на заједничком и комплементарном подучавању деце, што је и основно полазиште нових Основа програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета. Одрасли треба да пружи подршку дечијој добробити и њиховом делању (Pavlović Bleneselović, Krnjaja, 2017).

Највећа ефикасност у остваривању циљева пројектног приступа васпитању и образовању може се очекивати само када се утицаји предшколске установе и породице међусобно допуњују и потпомажу. Партнерски однос и суштинска сарадња између васпитача и родитеља условљена је квалитетом њихових односа који највише зависи од способности васпитача да коминирају са родитељима, придобију њихово поверење и постигну узајамно разумевање (Каменов, 2008). Васпитачи треба да уважавају родитеље и континуирано их упознају са концепцијом програма позивајући их на сарадњу у складу са њиховим могућностима и потребама (Основе програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета, 2018: 37).

У раду се говори о сарадњи са породицом и њеном значају за грађење пројекта у вртићу. Родитељи и васпитачи, подједнако, морају бити креатори, организатори, реализатори у васпитно-образовном процесу, јер њихова сарадња представља важан фактор постизања дечијег успеха.

1. САРАДЊА ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

Сарадња са родитељима један је од кључних аспеката васпитно-образовног рада у предшколским установама. Према Основама програма предшколског васпитања и образовања (Године узлета, 2018), вртић као простор демократске и инклузивне праксе између осталог значи и „...партнерство са породицом препознавањем примарне улоге и важности родитеља и породице у васпитању на раном узрасту“ (Године узлета, 2018: 8). Укупан развој детета зависи од међусобне повезаности и подршке коју пружају породица и установа, а оба субјекта деле заједничку одговорност за васпитање и образовање током дететовог боравака у систему предшколског образовања. Њихов заједнички циљ јесте добробит детета. Савремене предшколске установе настоје да родитеље активно укључе у непосредни васпитно-образовни процес, третирајући их као равноправне partnere (Ljubetić, 2014).

Иако су породица и вртић природно упућени једно на друго јер деле исти циљ – развој здравог, самопоузданог, компетентног и образованог детета – често се стиче утисак да сарадња није довољно развијена. Узроци могу бити различити: недовољна свест о значају сарадње, непознавање улога васпитача у повезивању вртића, породице и локалне заједнице, слабија информисаност родитеља о сопственим правима и обавезама, недостатак практичних вештина васпитача за изградњу партнерства, али и недостатак личне мотивације за активно укључивање (Ljubetić, 2014).

Млинаруевић и Томас (Mlinarević, Tomas, 2010) истичу да је сарадња родитеља и васпитача значајан чинилац социјалног развоја детета у институционалном контексту. Таква сарадња треба да се заснива на поверењу, отворености, толеранцији, објективности и међусобном уважавању компетенција. Она подразумева дељење информација, вештина и одговорности, усклађивање васпитних утицаја и заједничко решавање проблема. Квалитетна сарадња омогућава континуитет у васпитању и образовању, обезбеђујући детету сигурну, подстицајну и прихватајућу средину у којој ће се развијати у складу са својим потенцијалима.

Родитељи и васпитачи, иако делују у различитим улогама, имају исте васпитне задатке, што их чини партнерима у заједничкој активности. Они деле циљеве, обавезе и одговорности у вези са образовањем и васпитањем детета, имају права, али и дужности (Pugh i De Ath, 1989, према Maleš, 1994). Да би сарадња била успешна, неопходни су

поверење, толеранција, отворена размена информација и заједничка посвећеност истом циљу. Усклађеност васпитних поступака између породице и вртића повећава могућности за позитиван утицај на дете и подржава његов развој.

Добра сарадња не само да доприноси континуираном васпитно-образовном процесу, већ код детета јача осећај сигурности, самопоуздања и припадности, повећава број позитивних искустава и реакција, те обогаћује његову индивидуалност (Špoljar, 2003). Поштујући право родитеља на активно учествовање, васпитачи планирају различите облике сарадње са породицом у циљу оптималног развоја детета.

У литератури срећемо велики број израза који се односе на комуникацију која се одвија између породице и васпитно – образовне установе, а ти изрази су: ангажованост и учешће родитеља, партнерство. Ауторка Павловић Бренеселовић (Pavlović Breneselović, 2010) наводи да постоје два различита приступа која се користе у утврђивању и проучавању сарадње између породице и васпитно-образовне установе. По првом приступу сарадња произилази из специфичних потенцијала и истих циљева које имају родитељи и предшколска установа, а због којих обе стране приступају заједничким делатностима. Код другог приступа важан је нагласак на природу и квалитет односа који се остварују између родитеља и васпитача и као исход је међусобна подршка. На поље сарадње фокусира се први приступ и то у процесу конкретизације појмова, док је други приступ фокусиран на однос који се остварује између васпитача и родитеља, истиче аутор Вилотијевић (Vilotijević, 1999: 321).

Један од важних фактора остварености циљева васпитно-образовног рада у предшколској установи је сарадња с родитељима. Од међусобне сарадње и подршке предшколске установе и породице зависи целокупни развој детета.

Различити аутори различито дефинишу појам сарадње породице и васпитно-образовне установе. Петровић-Сочо (Petrović-Sočo, 1995) дефинише сарадњу као размену информација и заједничко деловање васпитача и родитеља са сврхом остваривања континуитета у развоју детета. Међуљудски односи који се остварују између вртића и породице остварују се захваљујући обостраном поштовању, саосећајности, сензитивности и поштовању гледишта друге стране, константној отвореној комуникацији, схватању и поштовању специфичног подстицаја партнера (друге стране) (Polovina, 2007).

Јурчевић- Лозанчић (Jurčević-Lozančić, 2005) сматра да је сарадња заједничка делатност родитеља и васпитача утемељена на међусобном разумевању са циљем

усклађивања васпитно-образовних утицаја на дете. Већина аутора слаже се око циља сарадње, а то је добробит детета (Višnjić-Jevtić, 2018).

У Основама програма предшколског васпитања и образовања (Године узлета, 2018: 33) истиче се да породица као примарни васпитач игра кључну улогу у животу детета:

- деца су дубоко повезана са својом породицом, која их најбоље разуме;
- рано учење и развој се одвијају у породичном контексту, који поставља основу за учење и развој у другим срединама;
- породица је укључена у дететов развој од самог рођења и треба је подржавати у том процесу;
- већина родитеља жели најбоље за своју децу, али неким је потребна додатна подршка;
- предшколски програми могу обогатити деčја искуства ако се развијају кроз сарадњу с породицом.

У поменутом документу истиче се како се партнерство са породицом гради кроз:

- узајамно поверење и поштовање;
- познавање, емпатију, осетљивост и уважавање перспективе друге стране;
- сталну отворену комуникацију и дијалог;
- узајамно препознавање и уважавање јединственог доприноса и снага сваке стране;
- заједничко доношење одлука и спремност на компромисе и промене (Године узлета, 2018: 33).

Узајамно и јединствено деловање породице и васпитно-образовне установе повећава моћ васпитања и има веома важну улогу у подстицању целокупног деçјег развоја (Jelić, Stojković, Markov, 2018: 166). Осим тога, кроз интеракције на релацијама васпитач – родитељ - дете одрасли такође уче и мењају се, боље спознају децу и себе, природу васпитања и смисао властитог деловања (Pavlović Breneselović, 2012). Породица и предшколска установа су два основна друштвена окружења, која су различита али комплементарна, а кроз њихово повезивање се повећавају васпитно-образовни утицаји на дете (Дедај, 2020).

Сарадња породице и васпитно-образовне установе једна је од важних тема у реформи система образовања и васпитања у Републици Србији (Službeni glasnik RS, br. 88/2017) и уграђена и у образовне политике многих других земаља (Jelić, Stojković,

Markov, 2018: 166). Према ауторки Павловић Бренеселовић (Pavlović Breneselović, 2010) сарадња породице и предшколске установе може да се сагледа кроз два приступа. Према првом, сарадња проистиче из заједничких интереса и подударних циљева породице и предшколске установе из чега произилазе заједничке активности. Према другом, сарадња се сагледава као процес чији је исход узајамна подршка при чему је акценат на узајамној подршци и квалитету односа између породице и васпитача.

За разумевање сарадње породице и вртића важно је узети у обзир перспективу сваког актера у том процесу. Према ауторки Јелић са сарадницима (2018) повезаност родитеља и васпитача успоставља се кроз процес, а у којој мери ће она бити квалитетна зависи од степена у коме се глас обе стране чује и у којој мери су обе стране отворене за континуирано преговарање (Jelić, Stojković, Markov, 2018: 167). „Кључни концепт комуникације са породицом заснива се на неговању партнерског односа, поштовању личности и улоге родитеља, широкој понуди разних могућности за укључивање родитеља, уважавању идеја родитеља, идеји да сарадња као процес захтева време, стрпљивост и заједничку одговорност, професионалном у односу према информацијама добијеним од родитеља, поштовању приватности породице“ (Pešikan i Antić, 2012: 39)

Ауторке Павловић Бренеселовић и Крњаја (2017) истичу како се партнерски односи између предшколске установе и породице граде кроз: узајамно поверење и поштовање, емпатију, осетљивост и уважавање, сталну и отворену комуникацију, препознавање и уважавање доприноса и снага партнера, заједничко доношење одлука и спремност на компромисе и промене (Pavlović Breneselović, Krnjaја, 2017).

„Задатак васпитача, када добије све неопходне информације о детету и породици јесте да испланира и организује велики број активности и садржаја и да родитељима помогне да се ангажују и учествују у тим активностима“ (Krnjaја i Miškeljin, 2006: 111). Онда када се родитељи ангажују у рад предшколске установе, тада и деца схватају колико је вртић важан и догађаје и дешавања у вртићу изједначавају са породичним контекстом (Bronfenbrenner, 1997). Ако васпитачи подстичу укључивање родитеља у грађење пројеката у вртићу, родитељи ће унапредити своје вештине у комуникацији са децом, имаће прилике да упознају боље своје дете, начине на које се понашају у групи вршњака, како уче, шта их мотивише и сл., те ће на тај начин подизати своје родитељске компетенције и својим учешћем у процесу васпитања и образовања доприносити целокупном дечијем развоју.

1. 1. Обележја сарадничког односа породице и предшколске установе

Сараднички однос између васпитача и родитеља, како истиче Миљак (Miljak, 1996), не подразумева само размену информација и искустава о детету кроз подржавајућу интерперсоналну комуникацију, већ и директно укључивање родитеља у избор програма и васпитну праксу. Да би се такав однос развио, нужно је да постоји равноправност улога, међусобно прихватање и уважавање индивидуалних особина и способности свих учесника, укључујући и децу. Сарадња подразумева и комплементарност улога, где сваки учесник има стручност у свом домену.

Не постоји универзални рецепт за укључивање родитеља у рад вртића, будући да сваки родитељ има специфична очекивања, потребе и разлоге за слање детета у установу. Миљак (Miljak, 1996) наглашава да васпитач не сме да заузме став „Ја сам професионалац и знам боље од родитеља како одгајати дете“, већ да, иако поседује стручна знања, његова улога јесте пружање подршке родитељима, а не наметање метода васпитања. Родитељи су први и основни васпитачи своје деце.

Љубетић (Ljubetić, 2009) истиче да, уколико се жели подстаћи промена и инспирисати родитељи на преузимање иницијативе, неопходно је систематски градити и неговати квалитетне односе. Према Милановићу и сарадницима (Milanović i sur., 2014), особама са којима се сарађује и којима се пружа подршка треба омогућити да слободно изразе своје ставове, мишљења и осећања. Отвореност у комуникацији са децом, родитељима, колегама и другим запосленима у вртићу кључна је за изградњу поверења, а следећи корак ка успешној сарадњи јесте давање значаја ономе што саговорници изнесе, било вербално или невербално. Тиме се шаље порука да су њихови искази и понашање цењени и важни.

Милановић и сарадници (Milanović i sur., 2014) наглашавају да свака порука – вербална или невербална – преноси информацију о пошилаоцу и о његовом односу према саговорнику. Будући да сарадња између родитеља и васпитача тежи постизању одређених циљева, васпитач приликом комуникације са родитељима треба да размисли:

- како јасно и разумљиво пренети поруку,
- какав однос изражава начин комуникације,
- шта порука говори о њему самом,
- и шта жели постићи код саговорника.

За успешну комуникацију са родитељима, васпитач треба да показује разумевање, спремност на сарадњу, интересовање за оно што родитељи изnose, доступност, професионалност, савест у раду, као и отвореност ка томе да се и глас родитеља чује (Giron, 1988).

Рад са родитељима је динамичан процес који захтева умеће грађења позитивног контакта, искреност, уважавање и међусобно поверење. Родитеље треба третирати као партнере којима се помаже да препознају и превазиђу проблеме (Rosić, 2005).

Позитивно деловање на родитеље доприноси бољем разумевању детета, а упознавање породичних околности – што је могуће једино кроз сарадњу – може значајно унапредити васпитно-образовни рад. Родитељи који се не одазивају на позиве из установе показују недостатак животне зрелости и неспособност да се суоче са проблемима који се тичу не само њих, већ и деце о којој су одговорни (Jurković, 1985).

2. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

Аутори Травар и Бозало (Travar, Bozalo, 2021) истичу како се, када је реч о сарадњи између предшколских установа и породице, у литератури најчешће наводе следећи облици сарадње: родитељски састанци, индивидуални контакти, саветодавни рад са родитељима, писана обавештења, педагошко-психолошко образовање и оспособљавање родитеља, Дан отворених врата, укључивање родитеља у живот и рад вртића и сл. Неки од наведених облика сарадње спадају у посредне, док су други непосредни, неки се сматрају традиционалним, док се други сматрају савременим облицима сарадње.

Према Вишњић, Јевтић и Висковић (Višnjić, Jevtić i Visković, 2018), облици сарадње у предшколским установама могу се оквирно сврстати у четири основне категорије: информисање, укљученост родитеља у васпитно-образовни процес, подршка родитељству и утицај родитеља на доношење одлука које се тичу рада са дететом. Свака од ових категорија обухвата специфичне моделе и облике сарадње.

Информисање укључује индивидуалне разговоре између васпитача и родитеља, родитељске састанке, као и различите облике усмене и писане комуникације, попут „родитељског кутка“. Укљученост родитеља у рад подразумева њихово присуство у васпитној групи, учешће у организовању активности за децу, учествовање у излетима и заједничким дружењима, радионицама за децу и одрасле, посетама васпитача породици детета и активностима документовања.

Када је реч о подршци родитељству, кључне активности обухватају саветовање и образовање родитеља. Утицај на доношење одлука остварује се кроз учествовање родитеља у раду управних тела предшколске установе и кроз заједничко планирање курикулума.

Ауторке напомињу да поједине активности само наизглед подстичу учешће родитеља, док су у стварности једносмерне и у потпуности вођене од стране васпитача. Преглед нивоа укључености приказан је у Табели br. 1, при чему се пасивна улога родитеља јавља у ситуацијама када су они искључиво примаоци информација, док је васпитач доминантан у комуникацији. Насупрот томе, активна улога родитеља обухвата активности у којима су они ангажовани, учествују, износе мишљења и имају прилику да буду саслушани и уважени.

Табела бр. 1 – Облици сарадње према улози коју у њима имају родитељи (према (Višnjić Jevtić, Visković, 2018)

Улога родитеља	Активности
Пасивна	Писана обавештења Извештаји о напретку Родитељски састанци Радионице за родитеље Индивидуални разговори с родитељима Дани отворених врата Мрежне странице
Активна	Комуникација путем савремене технологије Радионице са децом и родитељима Дружења деце и одраслих Боравак родитеља у васпитној групи Посете породичном дому Документовање Вредновање Учестовање у грађењу курикулума Учествовање у раду управљачких тела

Према истраживањима аутора Љубетић (Ljubetić, 2014) и Милановић (Milanović i sar., 2014), **традиционални модели сарадње** укључују следеће облике:

- Индивидуални разговор
- Родитељски састанак
- Кутак за родитеље
- Отворена врата

- Креативне радионице
- Информисање и мотивисање писаним путем.

Према истраживањима многих аутора (Maleš, 2012;, Vladušić i Višnjić - Jevtić, 2014; Vlahov i Velan, 2015), **савремени приступи сарадњи породице и предшколске установе** обухватају различите аспекте који су важни за успешну и продуктивну сарадњу:

- веб - страница дечијег вртића
- друштвене мреже
- апликације за паметне телефоне
- видео и фото документација
- укључивање родитеља у израду курикулума/грађење пројеката у вртићу.

Ефикасно партнерство са родитељима захтева промишљен избор метода и средстава, при чему комбинација више приступа доноси боље резултате од ослањања на само једну технику (Jelić, Stojković i Markov, 2018). Основне методе су вербалне, текстуалне, илустративне и демонстративне.

Вербалне методе обухватају излагање, разговор и објашњење. Излагање је погодно када се родитељима у кратком времену преноси њима мање познат садржај, уз јасну и занимљиву презентацију. Разговор омогућава активно учешће свих, подстиче размену мишљења и изградњу равноправних односа. Објашњење, као допуна другим методама, усмерава пажњу на кључне елементе садржаја.

Текстуална метода подстиче интересовање родитеља за теме развоја и васпитања деце, доприноси самообразовању и олакшава преношење чињеница. Користе се стручни текстови, извештаји, налази, програми, као и различити писани материјали попут брошура, порука и панова.

Илустративна метода визуелно приказује информације, често у комбинацији са говором. Укључује дечје радове, графиконе, скице, фотографије и препоручену литературу, омогућавајући родитељима бољи увид у развој и активности детета.

Комбинованом применом ових метода постиже се већа укљученост родитеља и квалитетнија сарадња, што доприноси континуитету између породичног и предшколског окружења.

Данас васпитно-образовне установе све више препознају важност праћења савремених технолошких трендова. Интеграција нових технологија у васпитно-образовни процес

доноси иновативне методе учења и поучавања. Коришћење савремених начина комуникације васпитача и породице не смањује важност традиционалних облика сарадње, већ их надопуњује и побољшава.

Постоји широк спектар практичних активности које могу допринети развоју и унапређењу партнерских односа између породице и предшколске установе. Иако сарадња између родитеља и васпитача не тече увек глатко нити даје очекиване резултате, партнерство се темељи на међусобном поверењу и поштовању, те захтева време и стрпљење. Стабилни партнерски односи могу издржати питања, конфликте, дебате и неслагања, обезбеђујући механизме и структуре за решавање проблема, а неретко се учвршћују након превазилажења тешкоћа. У процесу изградње таквих односа, неопходан је ангажман свих учесника, али васпитач има кључну улогу. Његов задатак је да се ослања на сопствена позитивна искуства и да процес посматра кроз више нивоа – од опште оријентације, преко првог сусрета са родитељима на родитељском дану, па све до континуиране сарадње током читаве школске године (Каменов, 2002).

3. ЗНАЧАЈ САРАДЊЕ ПОРОДИЦЕ И ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

У доба крупних друштвено-културних, технолошких и производних промена конструкт детињства се мења, па су и начини одгајања детета у породици одраз нове „културе живљења“ (Ljubetić, 2006). Промене настају и у институционалним системима васпитања и образовања. Будући да је дете осим на породицу, природно упућено и на друге особе у својој средини, претпоставка успешног прилагођавања детета на те бројне, разнородне утицаје је њихова „здровопрожимајућа“ узајамност. Зато се данас све чешће заговара модел предшколске установе као „породичног центра“ (Miljak, 2008: 219). Уместо некадашњег поимања породичне средине, као јединог места одрастања деце, данас су организовано, институционално предшколско васпитање и образовање перципирани као природна допуна породичном контексту и васпитању. У савременом добу, битно је код деце развијати и свест о припадности васпитно-образовној установи, због чега се код њих развија и свест о припадности друштву. Тако се стварају елементи за успешну социјализацију која касније утиче на људску, професионалну и социјалну судбину детета.

Бројни су разлози за интензивирање сарадње између породице и предшколске установе, а добити су вишеструке, пре свега за децу, а затим и за остале учеснике у како истиче Ериксон, наглашавајући да човек мора тежити да „однос одраслога и детета, као и све остале неједнакости, подигне на ниво узајамне сарадње у једном разумнијем поретку ствари“ (Марјановић; према: Erikson, 1984).

Сарадња између породице и предшколске установе представља сложен и озбиљан изазов за све учеснике, иако несумњиво доприноси функционалнијој и плоднијој интеракцији и самореализацији деце. Како би креирали атмосферу међусобног поверења и природно повезали утицаје вртића и породице, васпитачи треба озбиљно, пажљиво, са пуно сензитивитета да разумеју потребе деце и родитеља. Поштовање различитих породичних модела, васпитних приступа, вредносних утицаја, обичајних и социјалних односа претпоставке су дугорочног, на међусобном поверењу изграђеног, тимског деловања у заједници усмереној на добробит детета. Стога се природно помаља идеја о „Вртићу као отвореном систему“ у којем родитељи добијају изузетно важну, активну партнерску улогу (Rešić, 1989).

Како би се постигло партнерство између васпитно-образовне установе и родитеља или породице, потребно је створити партнерство између васпитача и родитеља. Аутор

Милановић (Milanović i sar., 2014) истиче да партнерство између васпитача и родитеља захтева велико поверење, изузетну отвореност и толеранцију, пре свега објективност и способност за размену информација. Током партнерског односа најважнија је сарадња обе стране које су у том односу. Међутим, партнерски однос породице и васпитно-образовне установе није само однос између те две стране, већ те две стране сарађују како би помогле трећој страни, односно детету. Врло је битно да све одлуке које се доносе у том односу буду за добробит детета. Васпитно-образовна установа има за циљ да помогне родитељима да буду што је више могуће активни у развоју детета, да учествују у свим његовим активностима током боравка у вртићу, али и ван њега. Такође, стручни сарадници предшколске установе треба да упуте родитеље у развој детета и пренесу им сазнања о дететовим потребама како би олакшали родитељско разумевање детета (Ljubetić, 2014).

Како би партнерски однос између породице и васпитно-образовне установе био што квалитетнији, важно је одржавати добру и искрену комуникацију. Фактори који доприносе квалитетној сарадњи родитељ-васпитач су: изношење ставова, размена мишљења, упознавање потреба других с којима се покушава остварити сарадња (Matov, 2014). Код комуникације између васпитача и родитеља битно је да се уклони неповерење и одбојност према дијалогу. Унапређивање партнерског односа између породице и васпитно-образовне установе дуготрајан је процес који захтева систематски приступ (Rosić, 2005).

Комплементарност васпитних утицаја породице и предшколске институције важан је фактор подстицања целовитог дечјег развоја и унапређивања васпитно-образовне интеракције и педагошке комуникације. Васпитно-образовни рад у вртићима по новим Основама програма предшколског васпитања и образовања (Године узлета, 2018) заснива се на активном учешћу свих чланова из природно повезаних миљеа, породичног, институционалног и ширег друштвеног контекста (Stojanović i sar., 2016), са васпитачима као битним чиниоцима и покретачима сарадње.

Успостављање партнерског односа између предшколске установе и родитеља доноси бројне користи свим учесницима васпитно-образовног процеса - деци, родитељима и васпитачима.

Добробити за децу огледају се у континуитету између породичног живота и боравка у вртићу, лакшој адаптацији на нову средину и позитивнијем прихватању вртића. Такав однос доприноси већим ефектима учења код куће, омогућава деци да посматрају родитеље у другачијим улогама, јача њихов осећај сигурности и самопоштовања, пружа веће

могућности за индивидуализовани приступ и више прилика за интеракцију са породицама из различитих културних окружења. Поред тога, развија се боље разумевање ауторитета и поштовање одраслих, док се истовремено подиже свест о значају вртића у животу детета (Milić, 2007).

Родитељи кроз партнерство са предшколском установом имају прилику да упознају своје дете изван породичног окружења, усавршавају родитељске вештине и брже реагују на евентуалне проблеме у развоју. Сарађујући са васпитачима, стичу личну сатисфакцију кроз примену сопствених способности, боље разумевају циљеве васпитно-образовног процеса и прате напредовање детета. Оваква сарадња подстиче самопоштовање родитеља, развија њихове комуникационе вештине, повећава свест о правима и одговорностима, те пружа осећај подршке од стране вртића и других родитеља (Milić, 2007).

Васпитачи остварују значајне предности упознајући децу из групе дубље – њихове потребе, интересе, културно порекло и вредносни систем. Кроз подршку родитеља добијају разумевање, уважавање и техничку помоћ – од идеја до конкретне реализације активности. Сарадња доприноси прецизнијем препознавању проблема код деце, јачању ефеката учења кроз заједничке активности код куће, укључивању родитељских талената, хобија и знања у рад, те равнотежи односа одраслих и деце. Осим тога, подстиче професионални развој васпитача, унапређује њихове социјално-комуникационе вештине и развија свест о родитељима као важним актерима у доношењу одлука (Milić, 2007).

Све наведено потврђује став да предшколска установа, у одређеном смислу, може постати центар окупљања родитеља, помажући им у стицању знања и вештина које доприносе успешнијем васпитању деце. Искоришћавањем постојећих ресурса – материјалне основе, мреже установа, објеката и стручњака из области дечјег развоја, образовања, социјалне и здравствене заштите, неге, исхране и хигијене – може се значајно унапредити квалитет партнерства и подршке родитељству.

3. 1. Улога васпитача у сарадњи породице и предшколске установе

Када између породице и васпитно-образовне установе постоји јединствено деловање, тада се појачава снага и моћ васпитања и подстиче целовит дечији развој. Активности породице и васпитно-образовне установе усмерене на васпитање и образовање деце су различите, али комплементарне (Jelić, Stojković, Markov, 2018). Оно што се у

породици подстиче и развија код детета, у васпитно-образовним установама треба да се продубљује, а све оно што се у вртићу развија, породица треба да подстиче код куће.

Резултати бројних истраживања показују да ефикасност предшколске установе, васпитача, и уопште развој и успех деце, зависи од сарадње и односа са родитељима (Мрвар, 2008). Сарадња између предшколске установе и породице огледа се кроз квалитет међусобног информисања васпитача и родитеља, укључености родитеља у активности у вртићу и њихове ефикасније укључености у васпитање деце у породичном окружењу. Овај двосмерни процес праћен је низом специфичних околности, али у фокусу те сарадње требало би увек да буду добробит и благостање деце (Којић и сар., 2020).

Васпитачи у предшколским установама имају више успеха у остваривању васпитно-образовних циљева када са родитељима деле иста уверења о исходима програма (Kemple & Nissenberg, 2000).

У изграђивању партнерског односа неопходни су напори свих актера који су укључени у наведени процес, али као и у многим другим ситуацијама у васпитно-образовном раду, кључну улогу има васпитач. Васпитач треба да следи своја позитивна искуства и да изградњу партнерског односа посматра на неколико нивоа: на нивоу генералне оријентације, током првог родитељског дана у вртићу, као и током целе школске године (Каменов, 2002). Успех васпитно-образовног рада предшколске установе зависи у великој мери и од услова породичног живота. Ове услове треба да познају васпитачи предшколске установе, док са друге стране, родитељи треба да упознају циљ, задатке и програм васпитно-образовног рада предшколске установе (Madžarović, 2022).

Резултати истраживања које је спровела ауторка Стојановић (2023), упућују на то да су васпитачи у највећој мери задовољни сарадњом са родитељима и да је сматрају успешном током грађења пројеката у вртићу. Улога васпитача у успостављању сарадње са родитељима је сложена и обухвата:

- отворену и редовну комуникацију за размену информација о детету;
- развијање програма у којем су родитељи активни учесници, уз уважавање њихових мишљења, предлога и сугестија;
- препознавање проблема и потешкоћа у укључивању родитеља у пројекте;
- проналажење решења за превазилажење ових препрека у сарадњи (Стојановић, 2023).

Велику улогу у остваривању успешне сарадње између предшколске установе и родитеља имају васпитачи. Сматра се да је та сарадња успешна онолико колико су васпитачи спремни да прилагоде своје циљеве и методе рада новим улогама које се постављају пред њих и пред родитеље. Креирање сарадничких односа захтева значајне промене у међусобним улогама и карактеру односа, а као и у другим облицима друштвене размене, и овде постоји релативно стабилан скуп међусобних очекивања у вези са ставовима и понашањем учесника (Вучинић, 1986).

Предшколске установе имају одређене предности у односу на друге нивое образовног система када је реч о активном укључивању родитеља. Будући да родитељи свакодневно доводе децу у вртић, помажу им приликом доласка и задржавају се у простору групе, природно се стварају прилике за неформални дијалог са васпитачем. Такви разговори доприносе развоју међусобног поверења и разумевања (Павловић Бренеселовић, 2010). Још једна предност предшколских установа је мања формализованост рада у односу на више нивое образовања, као и активности које су родитељима ближе и разумљивије, што им даје самопоуздање и мотивацију да активно учествују у животу и учењу своје деце.

Облици родитељског укључивања могу бити разноврсни – од учешћа у посебним активностима попут заједничког кувања, припреме материјала и опреме, до праћења деце током посета и шетњи. Могуће је организовати и сусрете без присуства деце, намењене неформалним разговорима о развоју детета или добровољним активностима за добробит установе. Важно је да ове активности родитељима представљају задовољство и да им омогуће јаснији увид у рад са децом, чиме се гради поверење и осигурава континуитет између породичног и вртићког окружења. Такав приступ помаже у превазилажењу страхова или неповерења према установи и васпитачу.

Искуства показују да успешна сарадња може да се развија кроз различите облике - заједничко планирање активности са децом, састанке на којима се расправља о методама и задацима предшколског васпитања, као и заједничко учествовање родитеља и васпитача у организовању дејих активности. Међутим, сарадња захтева промене у улогама и међусобним очекивањима, а није могуће применити јединствен и унапред разрађен програм (Кука, 2005).

Права, суштинска сарадња не може се постићи само организационим променама, она зависи од квалитета односа између родитеља и васпитача. Неке препреке потичу од родитеља, попут негативних искустава из сопственог школовања, која могу изазвати несигурност и повлачење. С друге стране, васпитачи могу осетити критику родитеља као угрожавање ауторитета, што их наводи на избегавање контакта. Такве ситуације није могуће превазићи искључиво законима, препорукама или појединачним покушајима; успех често зависи од личних квалитета учесника – способности да сагледају проблем дубље, покажу маштовитост, емпатију и толеранцију. Комбиновањем организационих решења и људских квалитета, предшколско васпитање може унапредити сарадњу свих укључених страна. Ово је посебно важно јер се управо у предшколској установи остварује први контакт родитеља са образовним системом, а успешан почетак сарадње повећава вероватноћу њеног развоја и на наредним нивоима образовања.

3. 2. Изазови и тешкоће у сарадњи породице и предшколске установе

Предшколске установе и васпитачи имају кључну улогу у подстицању родитељског укључивања и обезбеђивању квалитетне размене информација о детету, како у вртићу, тако и код куће (Oostdam, Hooge, 2009). Иако већина васпитача сматра да би родитељи требало да буду активнији, неретко нису сигурни на који начин то могу остварити. Истраживања показују да родитељи углавном позитивно оцењују сарадњу и отвореност вртића ка породици (Марковић, Станисављевић Петровић и Мамутовић, 2020), али у пракси често долази до неслагања када се родитељи укључују у израду образовног плана за дете.

Васпитачи су стручњаци за избор метода и материјала, док родитељи боље познају индивидуалне могућности и ограничења свог детета. Ове разлике у перцепцији, као и несигурност или неповерење, могу довести до одбацивања савета стручњака. Додатно, родитељи и васпитачи неретко имају различите представе о томе шта је најбоље за дете, што отежава комуникацију и понекад је своди на формалне састанке и кратка обавештења. Недостатак времена и оптерећеност свакодневним обавезама с обе стране додатно ограничавају размену информација (Harris & Goodall, 2008).

Изазови сарадње могу бити последица:

- слабе мотивације родитеља за активно учешће;
- емоционалне дистанце и неповерења према васпитачу;
- језичких и културних баријера, као и образовног нивоа родитеља;
- ограничених ресурса за радионице, саветовања и индивидуалне састанке;
- разлика у васпитним стилима.

На пример, ауторитарни родитељи наглашавају строга правила и мању аутономију детета, па блажи или демократски приступ васпитача могу доживети као недовољно дисциплинован. С друге стране, пермисивни родитељи, који детету пружају велику слободу и ретко постављају границе, могу довести до проблема са адаптацијом детета на вртићки режим. Демократски стил, који комбинује структуру и слободу, најчешће је усклађен са савременим предшколским приступима и олакшава продуктивну сарадњу (Baumrind, 1978; Maccoby & Martin, 1983).

Како би се превазишли наведени проблеми, препоручује се:

- договор око термина састанака према могућностима родитеља;
- јасно дефинисање очекивања на почетку школске године и упознавање родитеља са радом установе;
- организовање радионица и информативних сусрета прилагођених потребама родитеља;
- укључивање родитеља у свакодневне активности и пројекте, попут дана отворених врата и заједничких радионица.

4. ПРОЈЕКТНО УЧЕЊЕ У ВРТИЋУ

Рад на пројекту покрећу деца у сарадњи са васпитачем, у одређеном временском периоду до жељеног циља. Активно учење детета кроз пројектни рад захтева предуслове за стварање средине богате образовним и васпитним потенцијалима. На основу праћења дечјих активности треба тежити сталним корекцијама и допунама окружења како бисмо што боље одговорили на променљива интересовања и стално растуће разумевање деце која у њој живе, истражују и уче. Аутор Слуњски под пројектним приступом подразумева низ активности у којима једно или више деце заједно проучавају неку тему, при чему им доживљај смислености омогућава да максимално искористе своје вештине и способности (Slunjski, 2001).

Пројектни приступ учењу не подразумева коришћење пројектног учења као издвојеног васпитно-образовног метода или издвојене активности са децом. Кроз пројектни приступ се интегришу игра, планирано учење и учење у практичним животним ситуацијама (Krnjaja, Pavlović Breneselović, 2017: 8).

Кључне карактеристике пројектног учења су: интересовања и мотивација детета; самостална организација и лична одговорност; планирање у фазама с јасно дефинисаним циљевима; учење кроз социјалне интеракције; интердисциплинарност (Млинаревић, 2009).

Општи циљеви Основа програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета (2018) који се заснива на пројектном учењу су:

- да сва деца предшколског узраста имају једнаке могућности за учење и развој;
- да деца имају прилике и могућности да буду срећна, да се осећају задовољно, остварено и прихваћено, да граде односе поверења и уважавања, блискости и пријатељства;
- да деца развијају диспозиције за целоживотно учење као (отвореност, радозналост, отпорност, рефлексивност, истрајност, поверење у себе;
- да деца имају прилике да упознају, истражују и преиспитују различита подручја људског сазнања и делања, различите продукте културе и начине грађења и изражавања значења;
- да породице имају могућности и прилике да бирају, активно учествују у васпитању и образовању своје деце на јавном плану, да освесте своје потребе и капацитете и развијају родитељске компетенције;

- да васпитачи, сестре-васпитачи, стручни сарадници и сарадници, стручњаци из различитих области и други практичари имају прилику да испоље своју аутономију, креативност и професионалност као и проактивно заступање интереса деце и породица;
- да вртић и друга окружења у локалној заједници постану простори заједничког учешћа деце и одраслих у учењу и грађењу смисла, кроз дијалог и узајамну подршку;
- да се васпитачи, стручни сарадници и стручњаци других профила, као и сви који се баве предшколским васпитањем и образовањем повезују у истраживачку заједницу која кроз узајамну подршку гради квалитет предшколског васпитања и образовања (Године узлета, 2018: 11).

Ауторке Крњаја и Павловић Бренеселовић истичу како дете у пројектном приступу учењу:

- учи кроз сарадњу са вршњацима и одраслима,
- утиче на сопствено учење као активни и компетентни учесник,
- учи кроз учешће у локалној заједници и себе доживљава као њеног вредног члана,
- прави изборе у истраживању у односу на начин учешћа и изражавања,
- преузима иницијативу и учење доживљава као смислени, стваралачки, сврсисходни процес,
- верује у своју моћ истраживања и уме да планира како ће нешто истражити, прихвата другу децу, васпитача и друге одрасле као своје сараднике,
- учествује заједно са одраслима у истраживању у коме свако доприноси својим аутентичним искуством и прихваћено је од чланова локалне заједнице (Krnjaja i Pavlović Breneselović, 2017: 9).

Концепција Основа програма - Године узлета (2018) се заснива на интегрисаном приступу учењу којим се, кроз односе и делање, подржава добробит детета. Вредност пројектног учења огледа се у томе што у њему деца истражују и ангажују се у њима смисленим ситуацијама, у којима на креативан начин граде везе између претходног и новог искуства. Осим тога, током грађења пројеката заједно истражују и уче сви, често су укључена деца различитих узраста, што је још једна предност оваквог начина стицања знања, јер свако даје допринос својим аутентичним искуством (Krnjaja, Pavlović

Breneselović, 2017). Из свакодневних искустава која деле деца и одрасли, из ситуација које су деца познате, из игре, из различитих догађаја у вртићу, породичном дому или локалном окружењу произилазе идеје за покретање пројеката. Сврха пројекта није да децу води ка налажењу што бржег и успешнијег решења, већ да их оспособљава да трагају за својим решењима, што даје смисао дечјим истраживачким активностима. Стога произилази како је васпитач је у процесу учења подршка деци (Евтимов, Петровић, 2021). Пројекат нема одређено време трајања, али дужина његовог грађења свакако зависи од тога колико је васпитач спреман да истражује и од начина на који подстиче децу на истраживање. Суштина истраживања не треба да буде у томе да васпитач одговори на постављена питања деце, већ да деци омогући да заједнички истражују и и осете радост постигнућа (Krnjaja, Pavlović Breneselović, 2022).

„У програмима раног детињства, пројектни приступ учењу омогућава деци да преузму сопствену иницијативу, развијају концепте и разумевање на основу сопствених интересовања и науче како да добију одговоре на своја питања” (Helm, Katz, 2016: 3)

4. 1. Сарадња породице и васпитача у грађењу пројеката у вртићу

Као кључни чиниоци у реализацији пројектног приступа учењу, укључени су породица и заједница (Стојановић, 2023). Заједничко подстицање развоја и учења деце у предшколским установама видљиво је укључивањем родитеља у израду савременог курикулума (Višnjić-Jevtić, 2018). По новим Основама програма предшколског васпитања и образовања (Године узлета, 2018) укључивањем детета у предшколску установу очекује се да родитељи и васпитачи своју сарадњу обogaђују и да је кроз одређено време унапреде у партнерство.

Ауторка Слуњски (Slunjski, 2006: 209) истиче како су родитељи „равноправни учесници васпитања и образовања деце и главни савезници васпитача у остварењу квалитета целокупног вртићког живљења“.

„Дететов развој је под утицајем сложеног узајамног односа породице и заједнице” (Pavlović Breneselović, 2012: 137). Развој савременог васпитања и образовања утицао је и на документе који, између осталог, прописују и сарадњу васпитно-образовне институције и породице. У новим Основама програма предшколског васпитања и образовања (Године узлета, 2018: 5) „...истиче се сарадња у развијању заједнице праксе деце и одраслих, у којој

се кроз интеракције узајамно трансформишу сви учесници“. У поменутом документу, програм заснован на партнерству са породицом подразумева између осталог: да је породица упозната са концепцијом програма; постоји програм сарадње са породицом који је развијен кроз дијалог са родитељима о различитим начинима укључивања породице (савет родитеља, волонтерски рад, учесници у непосредним активностима са децом); родитељи су питани шта је за њих важно у раду са децом; родитељи се позивају на учешће у појединим активностима; организују се активности међусобног дружења практичара и породице, родитељи воде дијалог са васпитачима о активностима деце и програмским активностима (Године узлета, 2018: 32).

Свака предшколска установа има другачије обликован курикулум, што понајвише зависи од културе, традиције и окружења у ком се та установа налази. Како се томе дода и пројектно учење које зависи од конкретне васпитне групе и њених потреба, жеља и интересовања, да би се градио курикулум (пројекат) важно је укључити све чиниоце који учествују у васпитно-образовном процесу. Микросистем детета чини породично окружење, па су родитељи из тог разлога први партнери децем вртићу приликом остваривања васпитно-образовних циљева и важан корак у креирању савременог курикулума.

Сарадња с родитељима може допринети квалитетнијем грађењу пројеката у вртићу јер родитељи могу проценити какво је њихово дете код куће, а какво у вртићу.

Пројектно учење подразумева различите видове документовања, те се све активности у раду са децом могу забележити и послати родитељима, као и обрнуто, родитељи могу сваку промену дечијег развоја, или пак интересовања, послати васпитачима. На тај начин васпитач може боље разумети зашто се дете у одређеним ситуацијама тако понаша као и шта тиме жели постићи. Педагошка документација омогућава дељење реализованих пројектних активности са родитељима и на тај начин родитељи учествују у учењу свог детета, што подстиче њихово активно учешће у програму. Све ситуације и активности које васпитачи документују и приказују родитељима омогућавају родитељима да разумеју чиме се деца баве, да схвате како се осећају и како уче и да открију начине на које деца размишљају. На тај начин родитељи боље разумеју програм и улогу васпитача у његовом развијању, начине на који деца конструишу знање, граде односе са другом децом и вршњацима и могу планирати своје укључивање у исти. Тиме се јача поверење родитеља како у програм, тако и у рад

васпитача, али и јачати родитељске компетенције (Крњаја, Павловић Бренеселовић, 2022: 12).

Партнерство са породицом гради се кроз :

- узајамно поверење и поштовање;
- емпатију и уважавање друге стране;
- сталну и отворену комуникацију;
- узајамно препознавање и уважавање доприноса и снага сваке стране;
- заједничко доношење одлука и
- спремност на компромисе и промене (Године узлета, 2018: 33).

Родитељи се њиховим укључивањем у грађење пројеката осећају срећнима и испуњенима јер учествују у дечијем развоју у учењу и у вртићу. Учествојући у активностима деце, представљањем властитог занимања и вештина, учествовањем у организацији и припреми излета и посета и на још много других начина, родитељи постају партнери у грађењу курикулума (Јукић, 2010). „Васпитач развија програм којим се даје простор за учешће породице и уважавање мишљења, предлога, сугестија и коментара родитеља“ (Године узлета, 2018: 33).

Сарадња са породицом одувек је имала посебно место у раду васпитача, али у контексту примене пројектног приступа учењу она добија додатну димензију. Овај приступ подразумева да родитељи постају важни актери и учесници у реализацији пројеката у предшколској установи. Према Љубетићу (Ljubetić, 2014: 56), подстицање родитеља на преузимање иницијативе и залагање за интересе деце, осим што доноси директне користи деци и локалној заједници, позитивно утиче и на саме родитеље, чинећи их сигурнијима, компетентнијима, задовољнијима и самопоузданијима у родитељској улози.

Пројекти су један од најочигледнијих примера таквог укључивања, јер ангажман родитеља постаје све значајнији, потврђујући њихов статус равноправних учесника у развоју детета. Од увођења нових Основа програма предшколског васпитања и образовања – Године узлета (2018) и имплементације пројеката, родитељима се додељује активна улога у животу вртића. Њихово укључивање у активности и пројекте има за циљ боље упознавање са програмом, јачање повезаности са децом, стицање увида у њихов развој, као и упознавање са радом васпитача и функционисањем саме установе.

С обзиром на ове циљеве, сарадња са родитељима треба да почива на принципима отворености, поверења, двосмерне комуникације и међусобног разумевања. Улога васпитача у овом процесу је вишеструка и обухвата: континуирану и отворену комуникацију ради размене информација о детету; развој програма у којима су родитељи неизоставан део, уз уважавање њихових мишљења, предлога и сугестија; препознавање препрека у родитељском ангажовању и проналажење начина за њихово ублажавање и превазилажење, како би се сарадња континуирано унапређивала.

5. МЕТОДОЛОШКИ ДЕО РАДА

5. 1. Предмет истраживања

Предмет истраживања је сарадња породице и предшколске установе у процесу грађења пројеката у вртићу.

5. 2. Проблем истраживања

Проблем истраживања је утицај сарадње породице и предшколске установе на грађење пројеката у вртићу.

5. 3. Циљеви и задаци истраживања

Циљ истраживања је откривање начина на које сарадња са породицом утиче на грађење пројеката у вртићу.

У складу са циљем истраживања могу се дефинисати следећи задаци истраживања:

1. Истражити у којој мери су родитељи деце заинтересовани за сарадњу са васпитачима у оквиру пројектног планирања;
2. Испитати мишљења васпитача о значају развијања сарадње са родитељима деце за развијање пројеката у вртићу;
3. Откривање могућих облика сарадње и заједничког развијања програма кроз партнерски однос породице и вртића.

5. 4. Методе и технике истраживања

У раду је спроведено акционо истраживање. Од инструмената коришћен је интервју за родитеље са седам питања отвореног типа (Прилог бр. 1) који за циљ има прикупљање података о родитељским ставовима о пројектном планирању и њиховој мотивисаности за укључивање у исто. У циљу прикупљања података за сврху истраживања спроведен је и фокус интервју за васпитаче са шест питања (Прилог бр. 2) којим су прикупљени подаци о начинима на које васпитачи мотивишу родитеље за укључивање у пројектне активности. Прикупљени подаци описани су дескриптивном методом. Даљи кораци у истраживању подразумевају промене у пракси у смислу унапређивања сарадње са породицом при

пројектном планирању, јер ће сагледати јаке и слабе стране исте. Осим тога, васпитачи практичари ће унапређивати своје професионалне компетенције кроз хоризонталну размену.

5. 5. Узорак истраживања

Узорак истраживања чине васпитачи три најстарије групе вртића „Бубамара“ у Новој Пазови, а који припада ПУ „Полетарац“ Стара Пазова, укупно шест васпитача, и тридесеторо родитеља деце једне најстарије узрасне групе вртића „Бубамара“ ПУ „Полетарац“ Стара Пазова.

5. 6. Ток истраживања

Истраживање је спроведено у вртићу „Бубамара“ у Новој Пазови који припада ПУ „Полетарац“ Стара Пазова, у трајању од пет радних дана и то у периоду од 03.02.2025. до 07.02.2025. године следећом динамиком:

- васпитачи су родитељима на вибер групу проследили Google упитник. Аутор рада је означио васпитаче групе чији су родитељи чинили узорак истраживања као сараднике (администраторе) у креирању Google упитника, тако да су родитељски одговори након попуњавања и прослеђивања аутоматски стизали аутору истраживања. Родитељи су у заглављу интервјуа (упитника) замољени да исти попуне најкасније до 07.02.2025. године;
- аутор истраживања је 05.02.2025. године спровео фокус интервју са васпитачима три најстарије узрасне групе (укупно шест васпитача) и то у периоду када деца осталих утрасних група имају дневни одмор (од 11 до 12 часова), како би оба васпитача са групе могла да узму учешће у интервјуисању.

Након прикупљених података од родитеља и васпитача, приступило се обради и анализи истих.

5. 7. Статистичка обрада података

Подаци добијени током истраживања обрађени су статистички и описани дескриптивном методом уз графички приказ и анализу.

6. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

6. 1. Анализа података прикупљених интервјуом за родитеље

Интервју за родитеље садржи седам питања отвореног типа којим су се прикупљали подаци о ставовима родитеља о пројектном планирању, као и о њиховој мотивисаности за укључивање у развијање пројеката у вртићу.

На питање: Какав је Ваш став о пројектном планирању родитељи су на следећи начин одговарали:

- Позитиван. Допада ми се укљученост родитеља – 12 родитеља (40%);
- Допада ми се јер је дете истраживач, а васпитач прати његова интересовања - 8 родитеља (26,7%);
- Има предности и мана - 6 родитеља (20%);
- Деца су раније имала више знања и интересовања – 3 родитеља (10%);
- Немам одговор – један родитељ (3,33%).

Графикон бр. 1 – Родитељски ставови о пројектном планирању

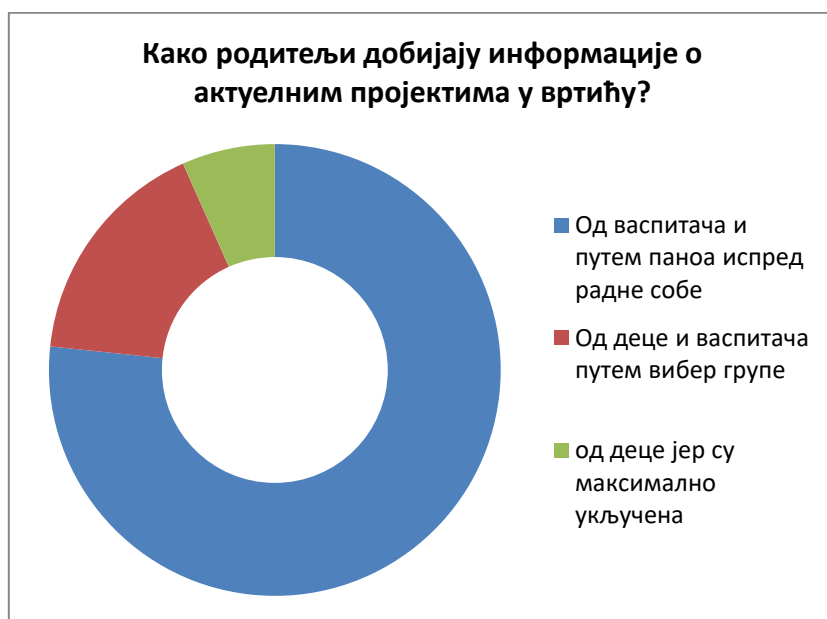

На основу одговора родитеља може се закључити како највећи проценат родитеља позитивно оцењује пројектно планирање због укључености родитеља у процес васпитања и образовања, али и због тога што је дете истраживач којем васпитачи прате интересовања.

На питање: На који начин сазнајете о актуелним пројектима у групи деце коју похађа Ваше дете? Родитељи су давали следеће одговоре:

- Од васпитача и преко паноа испред радне собе – 23 родитеља (76,67%);
- Од детета и васпитача путем вибер групе – 5 родитеља (16,67%);
- Од детета јер су максимално укључени – 2 родитеља (6,67%).

Графикон бр. 2 – Како родитељи добијају информације о актуелним пројектима у вртићу

На основу одговора може се закључити како родитељи о актуелним пројектима сазнају од васпитача и путем паноа, а неретко и од деце и васпитача путем вибер групе.

На питање: Како бисте описали Вашу сарадњу са васпитачима у развоју пројеката у вртићу? Родитељи су давали следеће одговоре:

- Продуктивна је, лакша и занимљивија. Размењујемо много више информација, предлажемо и дајемо идеје и ми као родитељи – 18 родитеља (60%);
- Сарадња је обострано добра. Родитељи су више мотивисани него раније – 9 родитеља (30%);
- Учествујемо у активностима које су васпитачи осмислили – 3 родитеља (10%).

Графикон бр. 3 – Родитељски доживај њихове сарадње са васпитачима у грађењу пројеката у вртићу

На основу одговора може се закључити како родитељи сарадњу са васпитачима у развоју пројеката у вртићу оцењују као продуктивну, лакшу и занимљивију са већим степеном размене информација и властитим учешћем него што је то био случај по старом програму васпитно-образовног рада.

На питање: На који начин планирате своје учешће у пројектном планирању? родитељи су на следећи начин одговарали:

- У зависности од теме пројекта бирам свој начин учешћа – 10 родитеља (33,33%);
- Начин учешћа бирам у договору са васпитачима – 9 родитеља (30);
- Слушам своје дете и предлажем активности васпитачима – 7 родитеља (23,33%);
- Углавном кроз набавку неопходних материјала и средстава – 4 родитеља (13,33%).

Графикон бр. 4 – На који начин родитељи планирају своје учешће у развијању пројеката у вртићу

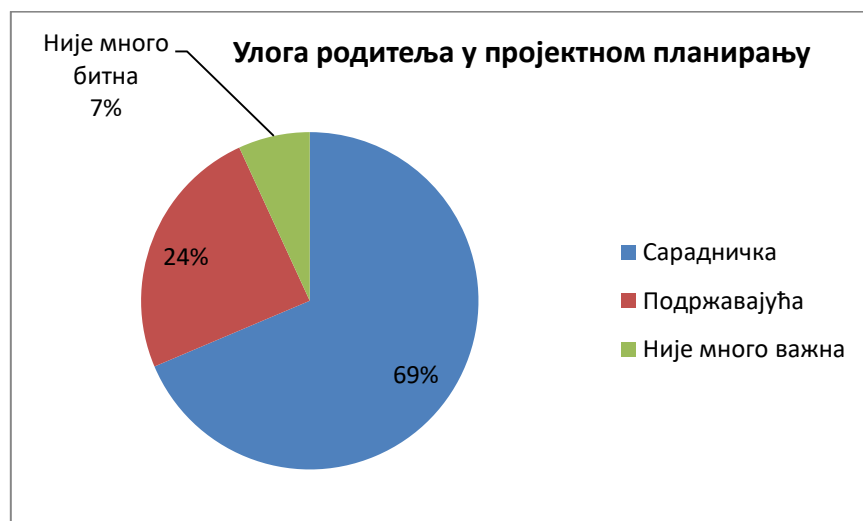

На основу одговора може се закључити како родитељи своје учешће у грађењу пројеката у вртићу бирају у складу са темом пројекта и у договору са васпитачима, али и тако што слушају своје дете и дају предлоге васпитачима.

На питање: Каква је улога родитеља у пројектном планирању? родитељи су давали следеће одговоре:

- Као родитељ ја сам сарадник у пројектном планирању – 14 родитеља (46,67%);
- Улога ми је да пружим подршку у развијању пројекта – 5 родитеља (16,67%);
- Није много битна – 1 родитељ (3,33%).

Графикон бр- 5 – Улога родитеља у пројектном планирању

На основу одговора може се закључити како родитељи сматрају да је њихова улога у пројектном планирању сарадничка.

На питање: На који начин пројектно планирање по Вашем мишењу пружа подршку дечијем развоју? родитељи су давали следеће одговоре:

- Деца на занимљив начин уче и сами долазе до сазнања из средине која их окружује – 16 родитеља (53,33%);
- Деца развијају своје способности и интересовања кроз истраживања – 12 родитеља (40%);
- Пружа могућност деци да оно што науче примене – 2 родитеља (6,67%).

Графикон бр. 6 – на који начин пројектно планирање пружа подршку дечијем развоју?

На основу добијених одговора може се закључити како родитељи сматрају да кроз пројектно планирање деца сама уче из средине која их окружује и кроз истраживање развијају своје способности и интересовања.

На питање: Да ли Ви својим учествовањем у пројектном планирању доприносите подстицању дечијег учења и истраживања и на који начин то чините? родитељи су давали следеће одговоре:

- Да, јер само путем учествовања и заједничким радом са васпитачима деци пружамо поруку да је оно што раде важно – 10 родитеља (33,33%);
- Да, јер оно што раде у вртићу ми продубљујемо код куће - 7 родитеља (23,33%);
- Надам се да да – 3 родитеља (10%).

Графикон бр. 7 - Да ли родитељи учествовањем у пројектном планирању доприносе подстицању дечијег учења и истраживања и на који начин то чине

На основу одговора може се закључити како родитељи сматрају да својим учествовањем у грађењу пројеката у вртићу и заједничким радом са васпитачима пружају поруку деци да је оно што раде важно, а оно што деца раде у вртићу родитељи продубљују у породичном дому, чиме утичу на проширивање дечијег учења.

Анализом свих одговора родитеља могу се извести следећи закључци:

- Родитељи сматрају да је њихова улога у пројектном планирању сарадничка и позитивно оцењују пројектно планирање због сопствене укључености у процес васпитања и образовања, али и због тога што је дете истраживач којем васпитачи прате интересовања.
- О актуелним пројектима родитељи сазнају од васпитача, путем паное, вибер групе, а неретко и од свог детета.
- Своје учешће у грађењу пројеката у вртићу родитељи бирају у складу са темом пројекта и у договору са васпитачима, али и тако што слушају своје дете и дају предлоге васпитачима. Својим учествовањем у грађењу пројеката у вртићу и

заједничким радом са васпитачима пружају поруку деци да је оно што раде важно, а оно што деца раде у вртићу родитељи продубуљују у породичном дому, чиме утичу на проширивање дечијег учења.

- Сарадњу са васпитачима у развоју пројеката у вртићу родитељи оцењују као продуктивну, лакшу и занимљивију са већим степеном размене информација и властитим учешћем него што је то био случај по старом програму васпитно-образовног рада.
- Родитељи сматрају да кроз пројектно планирање деца сама уче из средине која их окружује и кроз истраживање развијају своје способности и интересовања.

6. 2. Анализа података прикупљених фокус интервјуом за васпитаче

Фокус интервју за васпитаче садржи шест питања отвореног типа којима се жели сазнати на који начин васпитачи мотивишу родитеље на сарадњу у грађењу пројеката у вртићу.

На питање: На који начин планирате сарадњу са родитељима деце из Ваше групе?
Родитељи су давали следеће одговоре:

- Кроз родитељске састанке, анкетавањем родитеља како би сазнали њихове потребе, интересовања, идеје и чули њихове сугестије – 3 васпитача (50%);
- Позивањем родитеља на радионице – 2 васпитача (33,33%);
- Свакодневним контактом са родитељима приликом довођења и одвођења деце, указивањем на продукте процесних активности – 1 васпитач (16,67%).

Графикон бр. 8 – Планирање сарадње са родитељима

На основу одговора може се закључити како васпитачи планирају сарадњу са родитељима кроз родитељске састанке, радионице и анкетирањем родитеља.

На питање: Како мотивишете родитеље на сарадњу у развоју пројеката у вртићу? родитељи су давали следеће одговоре:

- Путем процесног панона и кроз упознавање родитеља са пројектним активностима. Када виде резултате, родитељи ће бити више мотивисани да учествују у будућим активностима – 4 васпитача (66,67%);
- Кроз разговор са родитељима – 2 васпитача (33,33%).

Графикон бр. 9 – Мотивисање родитеља на сарадњу у грађењу пројеката у вртићу

На основу одговора може се закључити како васпитачи мотивишу родитеље на сарадњу кроз упознавање са процесним активностима, али и кроз разговор.

На питање: Од чега по Вашем мишљењу зависи оствареност сарадње са породицом? Васпитачи су давали следеће одговоре:

- Зависи од међусобног односа васпитача и родитеља, што је однос отворенији и сарадња је успешнија – 5 васпитача (83,33%);
- Од више фактора. Постоје родитељи који једноставно не желе сарадњу – један васпитач (16,67%).

Графикон бр. 10 – Од чега зависи ствареност сарадње са родитељима

На основу одговора може се закључити како су васпитачи мишљења да оствареност сарадње са родитељима зависи од квалитета међусобног односа васпитач-родитељ.

На питање: Како Вам сарадња са породицом помаже у грађењу пројеката? васпитачи су на следећи начин одговарали:

- Ако је сарадња добра, пројектне активности ће бити успешније реализоване и на задовољство свих учесника – 3 васпитача (50%);
- Када имамо подршку родитеља, свака идеја може бити реализована – 2 васпитача (33,33%);
- Деца осећају понос и радост када су родитељи укључени у грађење пројеката – 1 васпитач (16,67%).

Графикон бр. 11 – Како сарадња са породицом помаже васпитачима у грађењу пројеката у вртићу?

На основу одговора може се закључити како сарадња са породицом према мишљењу васпитача утиче на квалитет и оствареност пројектних активности на задовољство свих учесника, те да су због тога све идеје лако оствариве.

На питање: У којој мери квалитет сарадње са породицом доприноси подизању квалитета васпитно-образовног рада током радне године? Васпитачи су на следећи начин одговарали:

- У великој мери. Квалитетна сарадња значи боље одговарање на потребе деце чиме се доприноси целокупној добробити детета – 3 васпитача (50%);
- Квалитет сарадње са родитељима јача са узрастом детета – 2 васпитача (33,33%);
- Сарадња са родитељима је важна за успешност пројектних активности – 1 васпитач (16,67%).

Графикон бр. 12 - У којој мери квалитет сарадње са породицом доприноси подизању квалитета васпитно-образовног рада током радне године

На основу одговора може се закључити како су васпитачи мишења да квалитетна сарадња васпитач-родитељ значи боље одговарање на потребе детета чиме се доприноси целокупној добробити детета и да она јача са растом узраста детета.

На питање: Да ли постоје потешкоће у остваривању сарадње са родитељима? Ако постоје, наведите их као и начине на које их превазилазите, васпитачи су одговарали на следећи начин:

- Буде потешкоћа у смислу различитих ставова о васпитању деце. Тешкоће се превазилазе разговором – 2 васпитача (33,33%);
- Поједини родитељи нису заинтересовани за сарадњу правдајући своје поступке презапосленошћу. Тешкоће се превазилазе организовањем радионица за родитеље и кроз разговор – 2 васпитача (33,33%);
- Нема тешкоћа – 2 васпитача (33,33%).

Графикон бр. 13 – Тешкоће у сарадњи са родитељима и њихово превазилажење

На основу одговора може се извести закључак да су васпитачи имали различито искуство са тешкоћама у сарадњи са родитељима, али ако се оне појаве, исте решавају отвореним разговором са родитељима.

На питање: Наведите начине на које бисте Ви унапредили сарадњу са породицом у развијању пројеката у вртићу, васпитачи су давали следеће одговоре:

- Упознавањем родитеља са животом и радом вртића и укључивањем родитеља у грађење пројеката – 4 васпитача (66,67%);
- Боравком родитеља деце у васпитној групи како би стекли увид у функционисање групе и развој пројекта, чиме би добили инспирацију за сопствено укључивање - 2 васпитача (33,33%).

Графикон бр. 14 – Начини на које би васпитачи унапредили сарадњу са родитељима

На основу одговора може се закључити како би васпитачи унапредили сарадњу са родитељима тако што би их континуирано упознавали са животом и радом вртића и позивали на укључивање у грађење пројеката и њихов боравак у васпитној групи.

Анализом свих одговора васпитача могу се извести следећи закључци:

- Васпитачи организују и планирају сарадњу са родитељима кроз родитељске састанке, радионице и анкетирањем родитеља. Родитеље на сарадњу мотивишу кроз упознавање са процесним активностима, али и кроз разговор.
- Оствареност сарадње са родитељима зависи од квалитета међусобног односа васпитач-родитељ. Квалитетна сарадња васпитач-родитељ значи боље одговарање на потребе детета чиме се доприноси целокупној добробити детета и да она јача са растом узраста детета. Сарадња са породицом према мишљењу васпитача утиче на квалитет и оствареност пројектних активности на задовољство свих учесника, те да су због тога све идеје лако оствариве.
- Васпитачи имали различито искуство са тешкоћама у сарадњи са родитељима, али ако се оне појаве, исте решавају отвореним разговором са родитељима.

- Предлози васпитача за унапређивање сарадње са родитељима односе се на континуирано упознавање родитеља са животом и радом вртића и позивање на укључивање родитеља у грађење пројеката у вртићу и боравак у васпитној групи.

7. ПРИМЕР ДОБРЕ ПРАКСЕ – САРАДЊА СА ПОРОДИЦОМ У ПРОЈЕКТУ „КАКО ДОЋИ ДО ПАПИРА“

Пројекат „Како доћи до папира?“ настао је из дечије радозналости и питања једне девојчице о пореклу папира. Реализован је у вртићу кроз истраживачке, креативне и теренске активности, уз активно укључивање породица и стручњака из заједнице. Деца су, кроз експерименте, израду модела, посете институцијама и креативне радионице, истраживала теме као што су: Шуме на Тари које смо посетили, одговори и питања домаћина који су нас водили кроз домаћинство (учествујемо у сечи дрва, фарбању оgrade, проналажењу трулог стабла), уз помоћ канала Е VISAT EXPLORE упознајемо се са извлачењем стабла из шуме, из дечије енциклопедије читамо- Како претварамо дрво у папир? Рециклирамо наш папир. Пројекат је обogaћен материјалима, идејама и учешћем родитеља, чиме је постигнута разноврсност искустава и већа мотивација деце за учење.

Слика бр. 1 и 2 – израда декоративних и функционалних елемената пројеката

Пројекат „Како доћи до папира“ представља пример свеобухватне и континуиране сарадње са породицом у оквиру пројектне наставе у вртићу. Већ у иницијалној фази, родитељи су укључени путем оријентационог плана пројекта, који је дистрибуиран у електронској и штампаној форми. Овај приступ омогућио је да породице од почетка буду информисане о циљевима, планираним активностима и потенцијалним начинима њиховог доприноса.

Родитељи су, на основу достављеног плана, понудили низ конструктивних предлога који су обогатили садржај пројекта – од ангажовања стручњака (туристичког водича, професора, домаћина), преко предлога за стварање „наше шуме“, до идеја за креативне и истраживачке активности (прављење украса од папира, организовања посете, рециклирање папира) и непосредног учествовања у пројектним активностима.

Слика бр. 3,4,5 и 6 – Предлози који су обогатили наш вртић

Слика бр.7 и 8 – Посета фирми “ПАНГРАФ” у организацији васпитача и родитеља

Слика бр.9,10,11 и 12 – Родитељ у улози васпитача

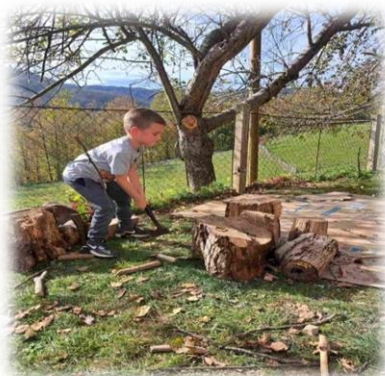
У фази реализације пројекта, сарадња је имала вишеструке облике:

- материјална подршка: родитељи су обезбедили едукативне постере, дрва, облице, летвице, дашчице, енциклопедије, ролне, картоне, лупе и друге реквизите.
- организациона и логистичка подршка: учествовали су у транспорту и пратњи деце током посета штампарији Панграф, домаћинству, организовали сусрете са стручњацима и омогућили практичне демонстрације.
- креативно-извођачки допринос: учествовали су у изради декоративних и функционалних елемената пројекта (украси за Нову Годину, јелке, снешко, модели разних дрвених предмета, помоћ при рециклажи папира).

Ова сарадња је омогућила богатство искустава и разноврсност извора информација, те је подстакла активно учење код деце кроз аутентичне ситуације. Истовремено, она је допринела јачању партнерства између вртића и породице, што је у складу са савременим педагошким схватањима да је породица кључни партнер у образовно-васпитном процесу.

Кроз овај пројекат потврђено је да добро осмишљена сарадња са породицом у пројектном приступу учењу:

- повећава мотивацију и ангажованост деце,
- обогаћује образовни садржај аутентичним искуствима,
- јача повезаност вртића са локалном заједницом,
- омогућава родитељима активно учешће у образовању своје деце, чиме се остварује заједнички циљ – целовит развој детета.

Слика бр. 13.14 и 15 – Ангажованост и мотивација деце

ЗАКЉУЧАК

Родитељи сматрају да је њихова улога у пројектном планирању сарадничка и позитивно оцењују пројектно планирање због сопствене укључености у процес васпитања и образовања, али и због тога што је дете истраживач којем васпитачи прате интересовања. О актуелним пројектима родитељи сазнају од васпитача, путем паноа, вибер групе, а неретко и од свог детета. Своје учешће у грађењу пројеката у вртићу родитељи бирају у складу са темом пројекта и у договору са васпитачима, али и тако што слушају своје дете и дају предлоге васпитачима. Својим учествовањем у грађењу пројеката у вртићу и заједничким радом са васпитачима пружају поруку деци да је оно што раде важно, а оно што деца раде у вртићу родитељи продубљују у породичном дому, чиме утичу на проширивање дечијег учења. Сарадњу са васпитачима у развоју пројеката у вртићу родитељи оцењују као продуктивну, лакшу и занимљивију са већим степеном размене информација и властитим учешћем него што је то био случај по старом програму васпитно-образовног рада. Родитељи сматрају да кроз пројектно планирање деца сама уче из средине која их окружује и кроз истраживање развијају своје способности и интересовања.

Васпитачи организују и планирају сарадњу са родитељима кроз родитељске састанке, радионице и анкетирањем родитеља. Родитеље на сарадњу мотивишу кроз упознавање са процесним активностима, али и кроз разговор. Оствареност сарадње са родитељима зависи од квалитета међусобног односа васпитач-родитељ. Квалитетна сарадња васпитач-родитељ значи боље одговарање на потребе детета чиме се доприноси целокупној добробити детета и васпитачи су мишљења да она јача са растом узраста детета. Васпитачи имали различито искуство са тешкоћама у сарадњи са родитељима, али ако се оне појаве, исте решавају отвореним разговором са родитељима. Предлози васпитача за унапређивање сарадње са родитељима односе се на континуирано упознавање родитеља са животом и радом вртића и позивање на укључивање родитеља у грађење пројеката у вртићу и њихов боравак у васпитној групи.

Резултати истраживања говоре у прилог томе да су и родитељи и васпитачи остварили потребу међусобне продуктивне сарадње у грађењу пројеката у вртићу, те да је иста значајна за добробит детета. Значајан податак је и тај што су родитељи пројектно

планирање оценили као квалитетан приступ васпитању и образовању, истакавши значај дечијег самосталног учења и истраживања, али и значај своје улоге у том процесу. Добијени подаци послужиће васпитачу као основа за даље унапређивање сарадње са породицом и сарадничко грађење пројеката у вртићу, као и унапређивање својих професионалних компетенција кроз хоризонталну размену са колегама.

ЛИТЕРАТУРА

- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society*, 9(3), 239-267.
- Višnjić Jevtić, A., Visković, I. (2018). *Izazovi suradnje, Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*. Zagreb: Alfa.
- Giron, M. (1988). *Školski pedagog i inovacije*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Zakon o osnovama sistema vaspitanja i obrazovanja* (2017). Službeni glasnik RS, br. 88/2017.
- Дедај, М. (2020). Партнерство васпитача и родитеља у контексту реалне инклузивне праксе. *Синтезе*, бр. 18, 2020. Стр. 55-63.
- Jelić, M., Stojković, I., Markov, Z. (2018). Saradnja predškolske ustanove i roditelja iz ugla vaspitača, Beograd: *Specijalna edukacija i rehabilitacija* Vol. 17, br. 2. 165-187.
- Jurković, T. (1985). Pomoć djeci utjecajem na roditelje. U: J. Pivac, V. Previšić (ur.) *Odgovori i škola* (109 - 112). Zagreb: Školske novine.
- Kamenov, E. (2002). *Predškolska pedagogija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kuka, M. (2005). *Porodična pedagogija*, Autorsko izdanje, Beograd.
- Ljubetić, M. (2009). *Vrtić po mjeri djeteta – Kako procjenjivati kvalitetu u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školske novine
- Ljubetić, M., (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element
- Maleš, D. (1994). *Partnerstvo roditelja i odgojitelja*. Zagreb: Školske novine.
- Марковић, М., Станисављевић Петровић, З., Мамутовић, А. (2020). Укљученост родитеља у рад предшколских установа. *Иновације у настави*. 33 (3), 111-123.
- Maccoby, E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. EM Hetherington ve PH Mussen,(Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (4. baskı) içinde (1-101).
- Милић, И. (2012). Сарадња породице и васпитно-образовних установа. *Узданица*, 2012, IX/1, стр. 287–302.

Milanović, M. i suradnice, (2014). *Pomozimo im rasti; Priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja*. Zagreb: Tehnička knjiga

Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*. Zagreb: Persona.

Mlinarević V., Tomas S. (2010). Partnerstvo roditelja i odgojitelja – čimbenik razvoja socijalne kompetencije djeteta. *Magistra Iadertina* 5(5), 143- 158.

Oostdam, R., Hooge, E. (2012). Making the difference with active parenting; forming educational partnerships between parents and schools. *Eur J Psychol Educ* (2013) 28: 337-351.

Основе програма ПВО – Године узлета (2018). Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

Pavlović Breneselović, D. (2010). Partnerstvo u obrazovanju, *Andragoške studije*, (2), 123-139.

Pavlović Breneselović, D. (2012). Odnosi na ranim uzrastima, u A. Baucal (Ur.) *Standardi za razvoj i učenje dece ranih uzrasta u Srbiji* (str. 133-149). Beograd: UNICEF i Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

Pavlović Breneselović, D. (2014). Tri paradigme, dvamodela, jedna ili više stvarnosti. U: *Identitet profesije pedagog u savremenom obrazovanju* (111–115). Januarski susreti pedagoga Identitet profesije pedagog u savremenom obrazovanju, nacionalni naučni skup, 30–31. januara 2014. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.

Pavlović Breneselović, D., & Krnjaja, Ž. (2017). *Kaleidoskop: osnove diversifikovanih programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.

Pešić, M. (1989). Programiranje vaspitno-obrazovnog rada u dečjim vrtićima. *Predškolsko dete*. 2, 5–11

Rosić, V. (2005). *Odgoj – obitelj – škola*. Rijeka: Naklada Žagar.

Stojanović, A., Nedimović, T. i Sturza Milić, N. (2016). Razlike u metodama podučavanja dece poželjnim oblicima ponašanja od strane vaspitača i roditelja. *Inovacije u nastavi*. XXIX (3), 84–99.

Стојановић, Б. (2023). *Пројектни приступ учењу – искуства васпитача*. Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу.

Harris, A., & Goodall, J. (2008). Do parents know they matter? engaging all parents in learning. *Educational Research*, 50(3), 277–289.

Špoljar, V. (2003). *Suradnja vrtića i roditelja u poticanju razvoja djeteta*. Zagreb: Mali profesor.

ПРИЛОЗИ

Прилог бр. 1

Интервју за родитеље

Питања:

1. Какав је Ваш став о пројектном планирању?
2. На који начин сазнајете о актуелним пројектима у групи деце коју похађа Ваше дете?
3. Како бисте описали Вашу сарадњу са васпитачима у развоју пројеката у вртићу?
4. На који начин планирате своје учешће у пројектном планирању?
5. Каква је по Вашем мишењу Ваша улога у пројектном планирању?
6. На који начин пројектно планирање по Вашем мишењу пружа подршку дечијем развоју?
7. Да ли Ви својим учествовањем у пројектном планирању доприносите подстицању дечијег учења и истраживања? Ако је Ваш одговор потврдан, образложите одговор.

Прилог бр. 2

Фокус интервју за васпитаче

Питања:

1. На који начин планирате сарадњу са родитељима деце из Ваше групе?
2. Како мотивишете родитеље на сарадњу у развоју пројеката у вртићу?
3. Од чега по Вашем мишљењу зависи оствареност сарадње са породицом? Образложите Ваш одговор.
4. У којој мери квалитет сарадње са породицом доприноси подизању квалитета васпитно-образовног рада током радне године? Образложите своју тврдњу.
5. Како Вам сарадња са породицом помаже у грађењу пројеката?

6. Да ли постоје потешкоће у остваривању сарадње са родитељима? Ако постоје, наведите их.
7. Наведите начине на које бисте Ви унапредили сарадњу са породицом у развијању пројеката у вртићу.